

LITERATÚRA A JEJ FILMOVÁ PODOBA V STREDOEURÓPSKOM KONTEXTE (správa)

SYLVIA DZURKO HREŠKOVÁ

Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr Fakulty stredoeurópskych štúdií UKF v Nitre v spolupráci s Veľvyslanectvom Českej republiky v Bratislave zorganizoval dňa 15. októbra 2019 na pôde FŠŠ UKF v Nitre medzinárodnú vedeckú konferenciu s názvom *Literatúra a jej filmová podoba v stredoeurópskom kontexte*.

Podujatie vzniklo v rámci rovnomeného projektu APVV 17-0012. Na konferencii so svojimi príspevkami vystúpili viacerí odborníci z oblasti literárnej vedy, kulturológie, estetiky či filmových štúdií.

Konferencia je voľným pokračovaním predchádzajúcej vedeckej činnosti ÚSJK v oblasti literatúry a filmu. Nadväzuje na sériu pravidelných konferencií pod názvom *Česká literatúra a film*, ktorá sa zameriavala na odbornú reflexiu slovenského a českého filmu v širšom spektre kultúrnych a spoločensko-politických súvislostí.

Odborným garantom konferencie bol prof. PhDr. Tibor Žilka, DrSc., o organizáciu podujatia sa postaral Mgr. art. Štefan Timko, PhD., pričom konferenciu finančne podporilo Veľvyslanectvo Českej republiky v Bratislave. Téma konferencie *Literatúra a jej filmová podoba v stredoeurópskom kontexte* upútala pozornosť a na pôdu ÚSJK prilákala množstvo záujemcov zo Slovenska, Čiech i Poľska, čomu nasvedčoval aj bohatý program.

Konferencia bola slávnostne otvorená za účasti dekanky fakulty Dr. habil. PaedDr. Žofie Bárčiovej, PhD. Úvodný príhovor patrilo hlavnému organizátorovi konferencie Mgr. art. Štefanovi Timkovi, PhD., a prof. PhDr. Tiborovi Žilkovi, DrSc. Všetkých prítomných privítal aj riaditeľ Ústavu stredoeurópskych jazykov a kultúr doc. PhDr. Ján Gallik, PhD. V príhovoroch všetci zdôraznili potrebu prehĺbovania česko-slovenských vzťahov a vzájomnej internacionálnej spolupráce i prostredníctvom odborného výskumu literárnych predlôh vo filmových adaptáciách.

Program konferencie bol rozdelený do dvoch prednáškových blokov. Prvý blok prednášok viedol Mgr. art. Štefan Timko, PhD., a v popoludňajšom bloku ho vystriedal prof. PhDr. Tibor Žilka, DrSc.

Prednáška prof. PhDr. Tibora Žilku, DrSc., pod názvom *Filmová adaptácia literárneho diela* otvorila prvý blok. Zameraná bola na adaptačné nadväzovanie literárneho textu na film, posuny v adaptácii a spôsoby prepisu, ktoré demonštroval na príklade filmu *Cigán* od režiséra Martina Šulíka.

Prof. Ing. PhDr. Václav Macek, CSc., pôsobiaci na VŠMU v Bratislave, sa vo svojej prezentácii venoval adaptáciám Dostojevského (*Krotká, Večný manžel*), Camusa (*Jonáš alebo umelec pri práci*), Strindberga (*Inferno*) od Stanislava Barabáša z rokov 1967 – 1973.

S ďalším príspevkom vystúpil PaedDr. Petr Kučera, Ph.D., zo Západočeskej univerzity v Plzni, ktorý sa zamerl na filmové adaptácie próz Vladimíra Párala zo 60. rokov 20. storočia. Sústredil sa na novely *Soukromá vichřice* a *Katapult*, ktoré boli sfilmované.

Zo spoločenského hľadiska veľmi aktuálna bola aj prezentácia režisérky PhDr. Mgr. art. Mariany Čengel Solčanskej, PhD. Hovorila o pripravovanom celovečernom hranom filme *Sviňa* podľa rovnomeného románu Arpáda Šoltésza, ktorý autorka režíruje. Dielo reflektuje významnú spoločenskú tému – vraždu novinára, prostredníctvom asociatívnych situačných obrazov, ktoré predpokladajú zorientovaného čitateľa. Na prvých stránkach románu autor píše: „Autorom tejto knihy je presstitút a bohapusto si vymýšľa. Jeho román neobsahuje ani jednu pravdivú vetu. Dej sa odohráva v krajine, ktorá by pokojne mohla byť aj Slovenskom, ale nie je. Keby ste sa napriek tomu v niektorej

postave spoznali, neváhajte a okamžite sa prihláste na najbližšom policajnom oddelení alebo prokuratúre. Nezabudnite si občiansky preukaz a zubnú kefku.“ Presne to isté potvrdila aj režisérka Čengel Solčanská, keď povedala, že tento príbeh je vymyslený a akákoľvek podobnosť so skutočnými postavami alebo udalosťami je čisto náhodná. Ďalej priblížila podmienky, v akých film vznikal, hovorila o časovej tiesni pri nakrúcaní filmu a nedostatku finančných prostriedkov. Pozornosť venovala aj adaptačnému procesu, kde najvýraznejšie uplatnila elimináciu, pri ktorej vynechala až 60% obsahu. Samotný adaptačný proces predstavuje komplikovanú výstavbu filmového diela a zápas o univerzálnu zrozumiteľnosť lokálneho spoločenského problému. V závere príspevku poznamenala, že film nevynáša súd nad človekom, ale nad jeho morálnym správaním.

V závere prvého bloku prednášok odznel príspevok doc. Mgr. Erika Gilka, Ph.D., z Univerzity Palackého v Olomouci pod názvom *Filmové adaptácie próz Karola Poláčka v 30. rokoch*. Pozornosť upriamila najmä na filmy, na ktorých sa Poláček scenáristicky podieľal. A to *Muži v offside* (1931), *Načeradec, kráľ kibiců* (1932) a *Dům na předměstí* (1933). Po tejto prednáške bol všetkým prítomným poskytnutý priestor na diskusiu a otázky. Po aktívnej debате a obednej prestávke pokračoval druhý blok programu prednášok.

V úvode popoludňajšieho bloku v prezentácii Mgr. Pavla Markoviča, Ph.D., z Prešovskej univerzity v Prešove, sa analyzovala na podklade diel stredoeurópskych literatúr a kinematografie stratégia dištancií. Autor poznamenal, že literatúra má tendenciu k tematickej dištancii, zatiaľ čo film ku konštrukčnej dištancii.

PhDr. Nadežda Zemaníková, Ph.D., z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, sa vo svojom dlhodobom výskume zaoberá tematikou súčasnej nemeckej literatúry, literatúry NDR, autobiografickej literatúry, výskumu kultúrnej pamäti a teórie komickosti. Vystúpila s príspevkom pod názvom *Filmové podoby východonemeckej skúsenosti po roku 1989*.

S prednáškou vystúpil aj interný doktorand FSŠ UKF Nitra a literárny kritik PaedDr. et PhDr. Alexej Mikulášek, ktorý v minulosti spolupracoval na vydaní slovníkovej príručky *Literatura s hvězdou Davidovou*. Jeho príspevok s názvom *Kafkova Proměna jako realistické dílo? „Bytí textu“ v rozhlasová adaptaci Josefa Henkeho* bol zameraný na analýzu rozhlasovej adaptácie prózy Franza Kafku *Preměna*.

Ďalší príspevok patrila riaditeľovi ÚSKJ doc. PhDr. Jánovi Gallikovi, Ph.D., ktorý sa zameral na filmové stvárnenie dvoch ambivalentných vzťahov (*Adelheid a Boží duha*). Na základe filmových ukážok komparoval stvárnenie dvoch „ľúbostných“ vzťahov Čecha a Nemky (*Adelheid*, 1969 a *Boží duha*, 2007), odohrávajúcich sa v zložitom období tesne po skončení druhej svetovej vojny na česko-nemeckom pohraničí. Oba filmy sú adaptáciami literárnych predlôh, t. j. novely *Adelheid* (1967) od českého autora Vladimíra Křenera a novely *Boží duha* (1969) od českého katolíckeho autora Jaroslava Durycha.

Mgr. Dominika Hlavínová Tekeliiová, Ph.D., sa vo svojom príspevku s názvom *Topos povojnovéj Bratislavy vo filmovej paródii Wilsonov a jej literárnej predlohe* zaoberala adaptačným postupom filmu *Wilsonov* a jeho literárnej predlohy *Najhorší zločin vo Wilsonove* (Michal Hvorecký). Autorka venovala pozornosť posunom na úrovni výrazových kvalít a intertextualite. V texte sa ďalej zamerala na „pamfletizáciu“ tém spojených s povojnovým Československom, zosmiešnenie dejín, hyperbolizáciu etnických menšín, konšpirácie a i., ktoré zohrali podstatnú „rolu“ vo filmovom spracovaní. Na názornej ukážke z filmu poukázala na zámer a súvislosti, ktoré tvrdia, že *Wilsonov* by mal uraziť všetkých a každého.

Záverečná prednáška konferencie patrila internej doktorandke FSŠ UKF v Nitre Mgr. Sylvii Dzurko Hreškovej, ktorá sa venovala semiotickej analýze diela *Drak sa vracia* autora prózy naturizmu Dobroslava Chrobáka a jeho filmovej adaptácii od režiséra Eduarda Grečnera. Autorka v rámci interpretačnej analýzy poukázala na znakovno-estetické zobrazenie, kresťanské a pohanské

motívy, ambivalentnosť postáv, protiklad dobra a zla v literárnom diele, ktoré sa stalo predlohou k filmovému spracovaniu.

Po záverečnom príspevku opäť nasledovala otvorená diskusia, ktorá bola sprevádzaná otázkami na autorov jednotlivých prednášok a doplnením informácií.

Vedeckú konferenciu ukončili organizátori konferencie poďakovaním a konštatovaním, že podujatie svojou kvalitou príspevkov naplnilo očakávania a predstavy, o čom svedčí i to, že sa konferencia stala priestorom pre všeobecné úvahy, konkrétne interpretácie či prípadové štúdie. Okrem iného poskytla aj výbornú pôdu na odbornú komunikáciu, ale aj priateľské stretnutie. Výsledkom konferencie bude aj vydanie vedeckého zborníka, v ktorom budú uverejnené všetky príspevky zúčastnených autorov.

KONTAKT

Mgr. Sylvia Dzurko Hrešková
Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr
Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF v Nitre
Dražovská 4
949 74 Nitra
Slovenská republika
sylvia.dzurko.hreskova@ukf.sk